

IAI OFICIĀLĀ NOSTĀJA PAR
IEKŠĒJĀ AUDITA LOMU
IEKŠĒJĀ AUDITA STRUKTŪRVIENĪBAS RESURSU KOMPLEKTĒŠANĀ

Ievads

Bieži vien iekšējā audita struktūrvienības resursu komplektēšana atduras pret jautājumu - kas vai kādi resursi jāizmanto, lai veiktu iekšējo auditu? Praksē organizācijas izmanto dažādus komplektēšanas variantus - no pilnībā resursiem nokomplektētām organizācijas struktūrvienībām, līdz citu organizāciju ārējiem resursiem vai abu iepriekš minēto apvienojumam.

Praktisko pieeju daudzveidība liek dažām organizācijām aizdomāties par to, kāds ir optimālais izmantojamo iekšējo un ārējo resursu līdzsvars. Nostājas mērķis ir sniegt ieteikumus un skaidrojumus par valdes (padomes), vadības un iekšējā audita vadītāja pienākumiem iekšējā audita struktūrvienības resursu komplektēšanā un ar to saistītajos jautājumos.

Sastopamie pārpratumi liek lielākajai daļai praktiķu piekrist, ka noteikta ārējo resursu izmantošana un daļēja ārpakalpojumu līgumu slēgšana ir pieļaujama. Tomēr praktiķu vidū nav vienprātības par to, kas ir atbilstošs ārējo resursu apjoms, nemaz nerunājot par to, kā to mērīt. Atbildes uz šiem jautājumiem var noskaidrot tikai izpētot iekšējā audita pakalpojumus pieprasījušās organizācijas lielumu, būtību un sarežģītību. Ja iekšējā audita resursi tiek pilnībā nodrošināti uz ārpakalpojumu līguma pamata vai tikai no citām organizācijām, rodas papildus jautājumi, kas saistīti ar šādu resursu vadību.

Izvēloties optimālu iekšējā audita resursu sastāvu un avotus, jāņem vērā vairāki apsvērumi. Gadījumos, kad kā alternatīva tiek izmantoti ārpakalpojumu sniedzēju resursi, par izvēli atbildīgajām personām jāņem vērā oficiālajā nostājā minētie papildus ieteikumi un apsvērumi. Dažādām organizācijām optimālie risinājumi atšķirsies un būs atkarīgi arī no šādu vērtējumu noteicošo faktoru periodiskām izmaiņām laika gaitā.

Iekšējā audita institūta (IAI) viedoklis

Iekšējais audits tiek definēts kā "neatkarīga, objektīva pārlicības radīšanas un konsultatīva darbība, lai palielinātu organizācijas vērtību un pilnveidotu tās darbības. Iekšējais audits palīdz organizācijai sasniegt tās mērķus, ieviešot sistemātisku, disciplinētu pieeju, lai novērtētu un paaugstinātu riska vadības, kontroles un pārvaldes procesu efektivitāti."

IAI galvenā vēlme ir veicināt tādu iekšējā audita struktūrvienību izveidi, kas kopumā ļauj maksimāli efektīvi palīdzēt organizācijai sasniegt tās stratēģiskos mērķus. IAI uzskata, ka iekšējā audita struktūrvienība var vislabāk palīdzēt vadībai sasniegt tās stratēģiskos mērķus, ja iekšējo auditu atbilstoši IAI Iekšējā audita profesionālās prakses starptautiskajiem standartiem (Standartiem) veic kompetenti profesionāļi.

No IAI viedokļa iekšējais audits ir jāveic saskaņā ar Standartiem, neatkarībā no tā, kas sniedz iekšējā audita pakalpojumus. IAI uzskata, ka vislabāk iekšējā audita pakalpojumus var sniegt organizācijas vai citu organizāciju darbinieki, kas ir pilnībā nodrošināti ar nepieciešamajiem resursiem un profesionālo kompetenci. IAI atzīst, ka daudzi projekti, kas veikti partnerībā ar

Izsludināšanas datums: 2009. gada janvāris ON Resursu komplektēšana

ārējiem pakalpojumu sniedzējiem ir ļāvuši efektīvi veikt iekšējā audita pienākumus un tādējādi veicināt vadības nosprausto stratēģisko mērķu sasniegšanu.

IAI uzskata, ka gadījumos, kad iekšējā audita pakalpojumu veikšana tiek pilnā apjomā uzticēta ārpalpojumu sniedzējam, iekšējā audita pārraudzība un atbildība nedrīkst tikt nodota ārējo pakalpojumu sniedzējiem. Šādos gadījumos iekšējā audita struktūrvienības vadība jāuztic kādai organizācijai piederīgai atbildīgajai personai, vēlams vadības vai augstākās vadības pārstāvim. Ja izvēlētajai organizācijas atbildīgajai personai ir citi, ar iekšējo auditu nesaistīti pienākumi, jāizvērtē minētās personas neatkarība. Valde (padome) vai līdzīga pārvaldes institūcija spēlē nozīmīgu lomu arī pārraudzības procesā, tādēļ ir jānosaka arī līmenis, kurā tiek veikta intensīva pārraudzība.

Gadījumos, kad iekšējā audita veikšanas nolūkos tiek plānotas būtiskas izmaiņas ārpalpojumu sniedzēju vai iekšējo resursu komplektācijā, ir jāsniedz valdei (padomei) rakstisks šāda priekšlikuma vērtējums. Valdes (padomes) vērtējums un apstiprinājums tiek fiksēts attiecīgās sanāksmes protokolā. Ņemot vērā iekšējā audita nozīmi organizācijas pārvaldības procesos, gadījumos, kad tiek piedāvāts darba uzdevumu pilnā apjomā (vai lielāko tā daļu) nodot ārējiem iekšējā audita pakalpojumu sniedzējiem, ir nepieciešams valdes apstiprinājums.

Apsvērumi, kas jāņem vērā vērtējot ārpalpojumu izmantošanas variantus

Pieejamie resursi

Atbilstoši iekšējā audita resursi var nebūt pieejami pietiekamā apjomā vai būt vispār nepieejami vairāku iemeslu dēļ. Lai saņemtu savlaicīgu, kompetentu iekšējo auditoru veiktu, profesionālu iekšējo auditu, viens no variantiem ir noslēgt terminētu vai beztermiņa ārpalpojumu līgumu.

Organizācijas lielums

Ārējo pakalpojumu sniedzēju izmantošanas priekšrocības var noderēt gan lielām, gan mazām organizācijām. Visbiežākais ārējo pakalpojumu sniedzēju izmantošanas iemesls ir īslaicīgs darbinieku trūkums, specifisku prasmju trūkums, aptverto uzņēmuma struktūrvienību atrašanās attālākās vietās, specifisku projekta darbu veikšana un nepieciešamība piesaistīt papildus darbiniekus, lai iekļautos saīsinātos izpildes termiņos. Mazākām organizācijām ārpalpojumu līgumu slēgšana var būt nepieciešama tādēļ, ka tām nav iespēju nolīgt iekšējo auditoru pastāvīgam darbam uz pilnu slodzi.

Ārpalpojumu veidi

Organizācijām ir pašām jānosaka kāda veida ārpalpojumu darbi un to izpildes praktiskās metodes tām piemērotas. Daži ārpalpojumu varianti:

- pilna apjoma ārpalpojumi, kad, saskaņā ar beztermiņa līgumu, viss iekšējā audita pakalpojumu apjoms jāveic ārējiem pakalpojumu sniedzējiem;
- daļēja apjoma ārpalpojumi, kad, saskaņā ar beztermiņa līgumu, daļa iekšējā audita pakalpojumu jāveic ārējiem pakalpojumu sniedzējiem;

Izsludināšanas datums: 2009. gada janvāris ON Resursu komplektēšana

- sadarbības nolīgumi, uz kuru pamata paralēli organizācijas iekšējā audita darbiniekiem tiek piesaistīti arī ārējie resursi. Nolīgumi tiek slēgti par darba uzdevumu, kas jāveic noteiktā termiņā;
- apakšuzņēmēju - ārēju pakalpojumu sniedzēju - nolīgšana konkrētu darba uzdevumu vai to daļu veikšanai, parasti saskaņā ar terminētu līgumu. Šādu darba uzdevumu izpildes vadību un pārraudzību parasti veic organizācijas iekšējā audita darbinieks.

Tiesību akti, statūti vai noteikumi

Atsevišķiem uzņēmumiem statūti vai piemērojamie noteikumi var neļaut slēgt ārpalpojumu līgumus par ārējo auditoru piesaisti iekšējā audita veikšanā. IAI uzskata, ka, pat ja tiesību akti vai statūti to neaizliedz, nedrīkst iekšējā audita ārpalpojumu līgumu slēgt ar tiem pašiem ārējiem auditoriem, kas veic organizācijas finanšu pārskatu auditu, jo tādējādi to neatkarība mazinās. Dažās nozarēs ir spēkā normatīvo aktu normas, kas nosaka ārpalpojumu līgumu nosacījumus. Visi ar ārpalpojumu līgumu slēgšanu saistītie juridiskie aspekti ir rūpīgi jāizanalizē.

Ārpakalpojumu līgumu priekšrocības un trūkumi

Paralēli iepriekš jau minētajiem aspektiem, jāizanalizē arī ārpalpojumu līgumu priekšrocības un trūkumi. Analīzes apjomam un oficiāluma, kā arī attiecīgajam ziņojumam jābūt proporcionālam ārpalpojuma līgumā paredzēto pakalpojumu apjomam un oficiāluma pakāpei. Gadījumos, kad ar ārpalpojumu līgumu tiek veikta lielākā iekšējā audita darba uzdevuma, dokumentācijas apjoms būs lielāks un ziņojumu saturs, kā arī nepieciešamie apstiprinājumi būs oficiālāki. Analīzē būtu jāiekļauj šādi aspekti (ne visi gan no tiem var būt aktuāli):

- ārējā pakalpojumu sniedzēja neatkarība;
- organizācijas resursu uzticamība pretstatā ārējo pakalpojumu sniedzēju uzticamībai;
- profesionālie standarti, pēc kuriem ārējais pakalpojumu sniedzējs strādā;
- pakalpojumu sniedzēja kvalifikācija;
- personāla komplektēšana - apmācības, mainība, vadības un darbinieku rotācijas kārtība;
- personāla komplektēšanas pielāgošana darba uzdevuma vai specifisku pieprasījumu izpildei;
- resursu pieejamība;
- par organizāciju gūto zināšanu saglabāšana tālākajiem darba uzdevumiem;
- paraugprakses vai citu metožu aprakstu pieejamība;
- organizācijas kultūra - atvērtība pret ārējo pakalpojumu sniedzējiem;
- ārējo pakalpojumu sniedzēju klātbūtnes ietekme uz organizāciju;
- attālākās vietās esošo struktūrvienību noseģšana;
- saskaņošana ar organizācijas iekšējiem auditoriem;
- saskaņošana ar ārējiem auditoriem;
- iekšējā audita struktūrvienības kā profesionālās izaugsmes platformas izmantošana;
- darba dokumentu uzglabāšana, pieejamība un piederība;
- specifisku prasmju ieguve un pieejamība
- izmaksas;
- pilntiesīga dalība atbilstošās profesionālajās apvienībās;

Izsludināšanas datums: 2009. gada janvāris ON Resursu komplektēšana

- ārpalpojumu līgumi un darba uzdevumu vēstules.

Ārpalpojumu līgumu noslēgšanas gadījumā rūpīgi jāapsver līgumu un darba uzdevuma vēstuļu saturs. Jāapsver kādi būs gaidāmie rezultāti, piemēram, darba dokumenti, ieteikumi, secinājumi, viedokļi, riska kategorijas, salīdzinošā paraugprakses informācija un analīze (piem., par vērtības palielināšanos). Jānosaka termiņi, izpildes gaitas ziņojumu sniegšanas, iekšējo diskusiju rezultātu paziņošanas un paveiktā darba kontroles kārtība. Jānosaka arī darba dokumentu piederība un rezultātu izmantošanas kārtība.

Jāizvērtē aizliegumi un ierobežojumi, kā arī priekšrocības un citi papildus ieguvumi. Tāpat skaidri jānosaka samaksas kārtība.

Ārpalpojumu līgumu slēgšanas politika

Atsevišķām organizācijām noderīgāk ir izstrādāt ārpalpojumu līgumu politiku vai oficiālās vadlīnijas. Tajās var noteikt ārpalpojumu līgumu slēgšanai nepieciešamo dokumentu un apstiprinājumu apjomu. Turklāt, lai padarītu iekšējā audita pakalpojumu sniedzēju atlasī un iepirkumu procedūras efektīvākas, organizācijas var arī apstiprināt vai izveidot ieteicamo pakalpojumu sniedzēju sarakstu.

IAI vadlīnijas

Gadījumos, kad organizācijas, atbalstot vai papildinot iekšējā audita struktūrvienības darbiniekus, piesaista ārējos pakalpojumu sniedzējus, tām jāseko IAI vadlīnijām, kā piemēram, Prakses instrukcijai 1210.A1-1. Minētajā prakses instrukcijā ietvertie padomi ir jāņem vērā arī izvērtējot ārpalpojumu līgumu variantus.

***